

Pedagogické principy

Pedagogické principy obecně

- nejobecnější požadavky (normy) optimalizující výchovně-vzdělávací činnost; výchovně-vzdělávací zásady
- formulace ped.principů Jan Amos Komenský, Johann Heinrich Pestalozzi, Adolf Diesterweg, Konstantin Dmitrijevič Ušinskij, Herbert Spencer, John Dewey
- mají obecnou platnost v oblasti výchovně-vzdělávacího působení na mládež (i dospělé)

Pohled do historie

- Platón, Quintilianus, Aristoteles → soustavnost výchovné práce, aktivnost vychovávaného jedince, přiměřenost obsahu, forem i metod výchovně-vzdělávací činnosti
- období renesance, Francois Rabelais, Thomasso Campanella → aktivita a samostatnost jedince,
- Vittorino da Feltre, Michal de Maigne, Francis Bacon → samostatné poznávání, samostatné posuzování, samostatná tvůrčí činnost
- Jan Amos Komenský → princip názornosti, soustavnosti, uvědomělosti, přiměřenosti a všestrannosti
- novodobá pedagogika → výběr z dříve vytvořených principů, protože některé mohou izolovaně vést k jednostrannosti
- Jean Jacques Rousseau → oslabení momentu systematickosti
- Johan Heinrich Pestalozzi → princip soustavnosti, nově princip výchovného vyučování jako požadavek stálého spojování vzdělávání s mravní výchovou jedince; pokračovatelé Johan Friedrich Herbart, Friedrich Fröbel, Adolf Diesterweg
- Konstantin Dmitrijevič Ušinskij → přiměřenost výchovy, soustavnost, názornost, aktivnost a samostatnost, trvalost, výchovnost vyučování, řídicí úloha učitele
- Lev Nikolajevič Tolstoj → aktivita, tvořivost
- Herbert Spencer → kritizuje odtržení výchovy od základních sociálních funkcí
- John Dewey → motivace, aktivizace (nebezpečí jednostrannosti)
- esencialistická koncepce pedagogiky → soustavnost
- pedagogický reformismus a alternativní pedagogika → přiměřenost výchovy, přiměřenost cílů, obsahu, podmínek i prostředků
- existencialistická pedagogika → emotivní prvky ve výchově
- postmodernismus → pluralitní vidění a chápání skutečnosti

Jednotlivé principy

- principů, které pedagogika považuje za základní je celkem devět - princip cílevědomosti, soustavnosti, aktivity, názornosti, uvědomělosti, trvalosti, přiměřenosti, emocionálnosti, jednotnosti výchovného působení

Princip cílevědomosti

- *jasně stanovit konečné i dílčí cíle*
- *cíle dostatečně zdůvodnit*
- *přiměřeně objasnit vychovávanému jedinci (skupině)*
- neujasnění vede ke ztrátě pedagogické práce, smyslu a významu této práce
- je velmi obtížné v konkrétním VVP* rozvíjet skutečně plně a mnohostranně

Princip soustavnosti

- *veškeré výchovné podněty musí být uspořádány do systému umožňujícího osvojování v logickém pořádku*

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

- *pedagogovo působení i činnost vychovávaného jedince musí být co nejsoustavnější*
- vyplývají požadavky na vytvoření zdůvodněného systému vyučovacích předmětů, výběr a systematizaci učiva, tvorby systematického pracovního režimu pedagogické instituce a dosažení systematického pracovního postupu a jeho návaznosti na jiné předměty

Princip aktivity

- *samostatná činnost jedince preferována*
- *aktivizovat poznávací, citové a volní procesy*
- *opírat se o zájem a stimulovat jej vhodnou motivací*
- *soustavně vést k aplikaci a praktickému využívání získaných vědomostí a dovedností*
- *moderní pedagogika usiluje o rozvoj tvůrčího přístupu jedince ke skutečnosti*

Princip názornosti

- *vycházet ze smyslového nazírání předmětů a jevů skutečnosti a z jejich obrazů*
- *opírat se o dosavadní představy a zkušenosti vychovávaného jedince*
- *systematicky rozvíjet nazírací a představovací schopnosti*
- *v praxi se uplatňuje jako nazírání předmětů a jevů v přirozených podmínkách, nazírání trojrozměrných a dvojrozměrných pomůcek, motorická názornost, schématická a symbolická názornost (grafy), sledování filmů a televizních pořadů, názornost pedagogovy mluvy*

Princip uvědomělosti

- *učivo se ve vědomí má odrážet ve formě jasných představ přesných pojmů, soudů a úsudků*
- *zkoumané jevy promýšlet a vystihovat jejich podstatu*
- *získané vědomosti správně vyjadřovat i jazykově*
- *pochopit úlohu získaných vědomostí a dovedností a správně a tvořivě jich v praxi používat*
- *vyloučit mechanické osvojování skutečnosti, pouhé memorování*

Princip trvalosti

- *jednou osvojené vědomosti, dovednosti a zájmy se staly trvalým majetkem jedince*
- *v praxi často podmiňováno pouze opakováním a procvičováním*
- *v první řadě však důsledkem zachování předchozích základních principů (přiměřené pracovní tempo, vhodný výběr učiva a emotivnost výchovné práce)*

Princip přiměřenosti

- *obsah, formy a metody výchovy musí být v souladu s věkovou vyspělostí a dosavadní úrovní jedince*
- *je třeba zachovávat základní pravidla pedagogického postupu : od blízkého k vzdálenému, od známého k neznámému, od konkrétního k abstraktnímu, od snadného a jednoduchého k obtížnějšímu a složitějšímu*
- *pedagog musí znát věkové a individuální zvláštnosti vychovávaného jedince – je důležité zjišťovat stav dosavadních vědomostí a dovedností (pedagogická diagnostika)*
- *dodržovat individuální přístup k jedinci a učivo vždy volit přiměřeně náročné*

Princip emocionálnosti

- *probouzet adekvátní citové prožitky vychovávaného jedince*
- *opírat se o tyto prožitky*
- *udržovat trvale radostnou tvůrčí atmosféru*
- *týká se všech činitelů pedagogického procesu*

Princip jednotnosti výchovného působení

- *jednota v požadavcích i přístupech všech učitelů a vychovatelů*
- na základě vzájemných dohod udržovat jistý pedagogický konsenzus

Uplatňování a konkrétní využívání pedagogických principů

- uplatnění nalézají ve výchovně-vzdělávacím procesu
- koncipování a plánování VVP → princip cílevědomosti, systematičnosti, aktivity, uvědomělosti, trvalosti, přiměřenosti
- organizační, materiální a personální zabezpečení VVP → dobrý pedagog vždy spojuje výchovu s potřebami života
- samotný výchovně-vzdělávací proces
- nástroje objektivního posouzení VVP
- při posuzování a hodnocení si klademe otázku nakolik je daná činnost cílevědomá, nakolik si pedagogové i vychovávaní uvědomují cíle
- tyto otázky by si měl pravidelně klást každý pedagog, ředitel, inspektor

Literatura : Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1999.

Jůva, V. sen. a jun. Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 1997.

Jůva, V. et al. Základy pedagogiky (pro doplňující pedagogické studium). Brno: Paido, 2001.

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.